

**Яикова Ірина Олександрівна**, здобувач  
Хмельницького регіонального відділення  
навчально-наукового інституту № 4  
Національної академії внутрішніх справ  
*Науковий керівник:* кандидат юридичних  
наук, старший викладач кафедри  
адміністративного права і процесу  
Національної академії внутрішніх справ  
**Муратова Д. Б.**

## **НЕПОВНОЛІТНІЙ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Українська держава головним своїм пріоритетом, найвищою соціальною цінністю визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку (ст. 3 Конституції України). Ратифікувавши у 1991 році Конвенцію ООН про права дитини і проголосувавши за Всесвітню декларацію про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей [1], Україна взяла на себе міжнародно-правові зобов'язання щодо дотримання міжнародних стандартів прав дитини, згідно з якими вона повинна забезпечити добробут, охорону здоров'я, житло, освіту для кожної дитини без будь-якої дискримінації, а також надійно захистити від будь-яких форм насильства та експлуатації. Відповідно до ст. 1 Конвенції ООН «Про права дитини» дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до цієї особи, вона не досягає повноліття раніше [1, с. 125].

Адміністративне законодавство України, зокрема Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), також оперує поняттям «неповнолітній», виокремлює особливості відповідальності цієї категорії осіб (ст. 13 КУпАП), заходів адміністративного впливу (ст. 24-1 КУпАП), хоча і встановлює завищені вікові обмеження – від 16 до 18 років.

Суб'єкт адміністративного делікту – це не абстрактне поняття, що перебуває поза часом і простором, а особа, котра фізично існує і заподіює своїми протиправними діями шкоду об'єкту посягання [2]. Спірним в адміністративно-правовій науці є питання віднесення неповнолітніх до різновидів суб'єктів адміністративного проступку. Так, деякі вчені визначають неповнолітнього як спеціального суб'єкта [2], інші –

як особливого суб'єкта [3, 11; 4, 266]. Крім того, існує думка, що виокремлення особливого суб'єкта не пов'язано безпосередньо з особливостями складу адміністративного проступку, оскільки ознаки, що характеризують особливий суб'єкт, не впливають на факт наявності складів і кваліфікацію адміністративних проступків, а мають значення лише при індивідуалізації адміністративної відповідальності [5, с. 69].

Правовий статус неповнолітніх має особливості, які вбачаються з їх вікової характеристики (недостатній життєвий досвід, невміння правильно оцінювати окремі явища, передбачати наслідки своїх вчинків тощо). Відповідно, у законі встановлено деякі обмеження самостійного вчинення неповнолітнім дій, з якими пов'язане настання правових наслідків. Обов'язок вчиняти ці дії від імені та в інтересах неповнолітнього або контролювати їх покладається на батьків чи осіб, які їх замінюють. Водночас у деяких випадках, передбачених КУпАП, неповнолітні несуть адміністративну відповідальність за вчинені ними діяння нарівні з дорослими (статті 44, 51, 173 КУпАП). Адже законодавчо визначено (хоча і не прямою вказівкою) можливість визнання неповнолітнього суб'єктом адміністративного проступку. Таким чином, аналіз окремих статей КУпАП свідчить про те, що особа може бути суб'єктом адміністративного проступку, лише досягнувши певного віку, з якого вона, на думку законодавця, на момент вчинення проступку повинна володіти таким рівнем свідомості, фізичного та психічного розвитку, що дає їй змогу правильно оцінити суспільну значимість і сенс вчиненого правопорушення. Згідно зі ст. 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, яким на момент вчинення протиправного діяння виповнилося 16 років, а іноді – лише тоді, коли особа досягла повноліття – 18 років (статті 207, 211 КУпАП тощо). Тобто не будь-яка особа, яка вчинила адміністративний проступок, визнається його суб'єктом з точки зору складу цього проступку. Законодавством передбачено й протилежні випадки, коли особа фактично підпадає під ознаки суб'єкта адміністративного проступку, але через певні причини не може особисто нести адміністративну відповідальність, зокрема це стосується неповнолітніх. Наприклад, у ст. 184 КУпАП встановлено, що вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років адміністративного проступку тягне за собою

накладення штрафу на батьків чи осіб, які їх замінюють. Стаття 307 КУпАП, яка регламентує строки і порядок виконання постанови про накладення штрафу, передбачає стягнення штрафу з батьків осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, але не мають можливості самостійно його сплатити. У таких випадках простежується відповідальність за винні діяння третіх осіб [4, с. 199].

У наш час в різних країнах світу початковий вік відповідальності за злочини й адміністративні проступки визначається по-різному. Досить низькі його межі встановлені в Єгипті, Іраку, Лівані й низці інших країн Північної Африки і Близького Сходу – 7 років. У деяких державах (в окремих штатах США, Франції, Узбекистані й інших) мінімальний вік адміністративно-деліктної відповідальності встановлено з 13 років (причому неповнолітнім визнається, як правило, особа у віці від 10 до 18 років: до 13 років – застосовуються виключно виховні заходи, від 13 – покарання [6, с. 40]). З 14 років встановлено адміністративно-деліктну відповідальність у більшості країн континентального права: Австрії, Італії, Чехії, Словенії, Хорватії. Водночас неповнолітній у віці від 14 до 18 років зазвичай визнається спеціальним суб'єктом адміністративного проступку із певними особливостями щодо застосування заходів адміністративного впливу.

В англосаксонській системі права відомі випадки визнання неповнолітнім особи до 21 року: три штати США, Велика Британія [6]. У теорії кримінального права дедалі частіше висловлюються думки щодо зниження вікового критерію притягнення людини до відповідальності.

Основним завданням уповноважених на здійснення адміністративної юрисдикції органів має бути не просто з'ясування віку неповнолітнього правопорушника, а рівень його усвідомлення вчинених протиправних дій, іншими словами – його дієздатність, яка регулюється нормами різних галузей права, зокрема цивільного, адміністративного, кримінального тощо.

### ***Список використаних джерел***

1. Международные акты о правах человека : сб. документов. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1999. – 756 с.

2. Гуржій Т. Встановлення ознак суб'єкта адміністративного делікту в процесі адміністративно-правової кваліфікації / Т. Гуржій // Право України. – 2006. – № 4.

3. Горбач О.В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Горбач. – К. : НАВСУ, 2006. – 18 с.

4. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: моногр. / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

5. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: учеб. пособ. / А.И. Миколенко. – [2-е изд. дополн.]. – Х. : Одиссей, 2006. – 352 с.

6. Адміністративне деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / авт.-упоряд. О.А. Банчук. – К.: Книги для бізнесу, 2007. – 912 с.